שר החקלאות בראיון מיוחד לראש השנה

שי שגב

לקראת ערב הראש השנה תשע"ה, נפגש מזכ"ל התאחדות מגדלי הבקר, אביתר דותן, עם שר החקלאות, יאיר שמיר, וזכה לקבל תשובות לשאלות שתמיד רצינו לשאול

יאיר שמיר – שר החקלאות ופיתוח הכפר

אביתר דותן: ישראל מדינה שונה במהותה ממדינות העולם בכל הנוגע לבסיס התחרותי. היום אחרי שנה וחצי בתפקיד, איך אתה רואה את נושא תכנון הענף?

יאיר שמיר: אי אפשר לגזור גזירה שווה על כל הענפים. עזים זה לא כמו בקר, גם בסדרי גודל, וגם בגלל ששוק החלב די רווי. יש בעיה במכסות לעומת השוק החופשי. למכסות יש שתי מגבלות:

1. לא דוחפות להתייעלות;
2. הענקת המכסות על ידי מוסד ביורוקרטי עלולה להביא להטיית הנתינה מאינטרסים לא רלוונטיים.

מצד אחר, יש תכנון, יש יציבות ולא צריך לקום בבוקר עם חרדה האם תהיה פרנסה. בנוסף, השוק מקבל יציבות במחירים. כאמור, החיסרון הוא גם ביציבות זו.

בסיטואציה של השוק בישראל היום: המכסות מכסות את הצורך, ואין דרך אחרת מלבד המכסות + נוסחאות מתאימות. אני בעד מכסות על חלב, אבל בצורה חכמה. עם כל המכסות, ההתנהלות וההתמחרות – מי שיעיל ירוויח הרבה, ומי שיעיל פחות ירוויח פחות.

אביתר דותן: עוטף עזה באירועים האחרונים הוא דגל אדום – כיוון שהוא הציג את ביטחון המזון האמיתי. עוטף עזה זה 40% מפרנסת הקיבוצים. איך כן אפשר לחזק את הרפתות בכל הפריפריה?

יאיר שמיר: אלו סוגיות אזוטריות שפותרים אותם אד הוק. לא צריך לטפל בכולן. מה שאני למדתי, שהקמת רפתות חדשות בעשרות מיליוני שקלים לא יכול להחזיר את עצמו. לכן, צריך להישאר עם המלאי הקיים, לתחזק ולייעל אותו.

יש להתייחס גם לפריפריה וגם לגודל הרפת. אנחנו לא רוצים לעשות "רק" שלוש רפתות ולגמור עניין, אלא גם לתת למשקים המשפחתיים להתקיים. בהתאם לשאלה הקודמת, אני לא רואה דרך אחרת שלא תהיינה מכסות, אולם אני גם לא פוסל לסבסד רפתות קטנות, כשמחיר המטרה יהיה נמוך. זה יעלה פחות כסף למשק.

חשוב לציין, היום זה לא בהסכם לוקר, אז חשוב לא לדבר על זה לפני 2017. לוקר נותן פתרון לגודל ולמי שרוצה לצאת בשעה זו.

אביתר דותן: מה יקרה אם האוצר יקרא לביטול הסכם לוקר?

יאיר שמיר: אני מכבד הסכם שחתמנו עליו. אין שום דרך אחרת.

.indd 7 9/9/14 8:24 PM

מימין לשמאל, שר החקלאות יאיר שמיר, ראש מועצה אזורית ערבה תיכונה אייל בלום, מנכ"ל התאחדות מגדלי הבקר לחלב אביתר דותן

אביתר דותן: שה"מ מזהים צמצומים – יש פחות השקעות. האם משרד החקלאות משקיע בפיתוח ובידע הענף? איך אנחנו יכולים למנף את זה ברמה בינלאומית, לפתח את המחקר ולפרוץ גבולות?

יאיר שמיר: הדבר החשוב ביותר שלמדתי, שהיום אפשר למכור אינסוף ידע לחו"ל. רפתן או שניים טובים מקיבוץ יכולים להביא אינסוף כסף לקיבוץ. ביקרתי עתה בוויטנאם, הייתה רפת להדגמה, ישב שם יועץ שהעביר את הרפת של המקומי לשביל החלב, לא קיבל שכר, אלא רק עבור הפרויקט. הוא יושב שם שנה עד שנתיים, הרפת מתרוממת וחלק מהשכר שלו נובע מעלייה בתנובת הרפת, ובנוסף הוא מקבל בונוס מהשיפור בתוצאות. היה שם ציוד של אפימילק – ובזכות האופטימיזציה בתשעה חודשים, הוא יותר מהכפיל את תנובת החלב. תאר לעצמך ישראלי ששוהה שנה בוויטנאם. הרפתן חוזר לארץ עם כסף לקיבוץ ומשקיע את זה חזרה בקיבוץ.

כאמור, אפשר למכור ידע, זה יכול להיות בכל רעיון: חיסון, השבחה, מזון וכדומה.

אני בעד מכסות על חלב, אבל בצורה חכמה. עם כל המכסות, ההתנהלות וההתמחרות – מי שיעיל ירוויח הרבה, ומי שיעיל פחות ירוויח פחות

אביתר דותן: מה עושה משרד החקלאות בשביל לקדם את זה?

יאיר שמיר: אני פותח את הדלתות. הייתי ממש עכשיו בקולומביה. בין 350–250 אנשים שעוסקים בבקר יבואו לפה בתקופה הקרובה, כשאולי כ–100 רוצים לעסוק בחלב. אפשר למכור להם ידע. שלא לדבר על השבחות של בקר.

אביתר דותן: כוח אדם ועובדים זרים – בעידן שמדברים על דור המשך, דווקא במושבניקים יש דור המשך, ואילו בזירה הקיבוצית אין כמעט דור המשך.

יאיר שמיר: כשבאתי הנה, דבר ראשון שהיה מונח על שולחני: חוסר בעובדים תאילנדים. מאיפה מביאים? מסתבר שתאילנדים נהיו מפונקים, והבאנו וויטנאמים, אבל אי אפשר לעשות הוקוס פוקוס. הייתה תזה שישראליים לא רוצים לעבוד בחקלאות. בדקנו ומצאנו שהרבה כן רוצים לעבוד. עכשיו יש הרבה פרויקטים: 140 סטודנטים מאוניברסיטת ירושלים שבאים לעבוד. לפני המיון היו כ–400 פוטנציאליים, אבל לאחר ראיון שלהם, גילינו שחלק רצו לשנות ראש, אבל הרוב רצו להתנסות בחקלאות. נתנו להם מיליון שקל לפרויקט + דיור.

בנוסף, יש עבודה עברית בערבה. שם יש לנו שתי קבוצות, אחת בספיר ואחת בחצבה, ביחד כ–100 אנשים. סך הכל, תמכנו השנה בחינוך לחקלאות ב–8 מיליון שקלים ובפרויקטים דומים בחקלאות – ב–5 מיליון שקלים.
קוריוז מעניין, הייתי בבית הספר החקלאי בכפר גלים והלכנו לרפת. ראיתי שם רק בנות, בנות 16–15, שרופות על העבודה. קראתי להן: "מה אתן עושות? מגפיים? לכלוך?", הן ענו לי: "זה הרבה יותר מתאים לנשים מאשר לגברים. עם פרות צריך להתנהל ברוך ובעדינות". שאלתי את המנהל והוא ענה שהן צודקות: הפרות הרבה יותר רגועות, והבנות מתות על זה. לאחר מכן, ביקרתי בכפר יוהנה ז'בוטינסקי על יד באר יעקב, שם שימרו רק מעט חקלאות – דיר קטן ודבש. מי מתעסק? רק הבנות. כאמור, יש עתיד לחקלאות, אבל צריך לעשות הרבה שינויים.

אביתר דותן: מה דעתך על הקמת מחלבה נוספת לענף?

יאיר שמיר: אני לא יודע אם יש מקום לשוק הזה. אין פה תחרותיות, זו מדינה קטנה. תכניס גוף רביעי, ובכלל לא יהיה מקום. להביא היום עוד מחלבה, לא יעזור לשוק. אם יבוא עוד מישהו, זה רק יוריד מחירים. רק האמצעי או הקטן ייפגע. לתנובה זה לא יזיז. אז מה עושים? אני מעדיף שטרה תתחזק, ואז התחרות תהיה טובה יותר.

.indd 8 9/9/14 8:24 PM

מימין-ראש מועצה אזורית ערבה תיכונה אייל בלום, נשיא המדינה היוצא מר שמעון פרס, יעל שביט,ראש המועצה אזורית תמר דב ליטבינוף , מנכל התאחדות מגדלי הבקר לחלב אביתר דותן ושר החקלאות יאיר שמיר ומזכל תנועת המושבים

אביתר דותן: רשות המים והמשרד להגנת הסביבה הוציאו עתה כללים נוקשים שיעלו הון למגדלי החלב והבקר. איך אתה מתמודד עם כללים וקנסות שפוגעים לנו ברווחיות?

יאיר שמיר: השגנו הבנות עם המשרד להגנת הסביבה. יש הבנה שצריך לפתור את הדברים ביחד, ויש עוד הבנה, שאי אפשר להפיל הכל על הרפתנים עד שלא מציעים פתרון כלכלי וגם סביר. למשל, בנושא פרש הפרות (בוצה מרוכזת) - נבדוק כלכלית איך לאפשר לחקלאים להצטייד. אולי במקום מסוים נקים מתקן לאנרגיה ואז נאסוף את הפרש, ובמקביל, הרפתנים יקבלו מניות במפעל אנרגיה זה. פתרון אחר - דוחס שמוציא את הנוזלים ואז מכינים מזה קומפוסט. הלכנו להתאחדות התעשיינים בקריאה לבצע קול קורא לתעשייה בישראל למצוא פתרונות, כשהמפעלים ימכרו פתרון זה החוצה לעולם.

אביתר דותן: הרווחיות בענף ב-20 השנים האחרונות הצטמצמה משמעותית (אם זה בשל תשומות, איכות הסביבה, רפורמות ועוד). איך כן אפשר ליצור מצב שהרווחיות בענף תתחיל לעלות?

יאיר שמיר: הבעיה קיימת בכל ענפי החקלאות: יש התנגדות לשינויים. כל שינוי קטן, מיד מעמיד אנשים על הרגליים. ההתנגדות לשינויים בישראל עצומה. לפי דעתי, התשומות תמשכנה לעלות: מזג אוויר ימשיך להיות גרוע - שטפונות מול בצורת, אתה חייב להתייעל או למצוא תוספות חדשות.

אביתר דותן: אתה אומר שהרווחיות תבוא משימושים נוספים?

יאיר שמיר: אולי ממחלבות בוטיק. יש פה רק אחד שעושה מוצרלה - יתכן שצריך עוד כאלו. אולי רק בשר וחלב לא מספיק טוב. קשה לי להגיד מאיפה יבוא השינוי. החלבנים צריכים לגרד את הראש ולחשוב התייעלות. תביאו דברים נוספים. אנשים המציאו ביצי חופש, ובתל אביב משלמים לכל ביצה כזו 30% יותר. באירופה יש שמות לכל סוג של חלב: צריך לעשות מיתוג של הנושא. אפשר לבדוק גם רובוטים של חליבה שיחסכו באנשים. צריך לחפש דרכים. אי אפשר להשאיר את זה כמו שזה. צריך לחשוב מחוץ לקופסה. באירופה לגופים יש לקטורל חזק, ולכן מכסים את הירידה ברווחיות לשם הגדלת הסובסידיות.

תמכנו השנה בחינוך לחקלאות ב-8 מיליון שקלים ובפרויקטים דומים בחקלאות - ב-5 מיליון שקלים

אביתר דותן: מה המידתיות של המתנגדים לחלב?

יאיר שמיר: נראה לי שזה שולי, אסור להתייחס אליהם. הייתי מתעלם מזה כרגע. הם לא מעלים מצד אחר את התצרוכת של חלב סויה. מה שכן, צריך לשכנע את כולם באיכות החלב.

9 .indd 9/9/14 8:24 PM

אביתר דותן: מה נעשה לקראת 2018? משרד החקלאות והחקלאים באינטגרציה להביא תכנון נכון והמלצות?

יאיר שמיר: אי אפשר לעשות את זה בנפרד. צריך להביא אנשים שמקבלים שינוי ורוצים שינוי. צריך להסתכל מה עושים בעולם.

אביתר דותן: לקראת ראש השנה הבאה אלינו לטובה, מה אתה מאחל לענף שלנו ומה אתה צופן בעתיד?

יאיר שמיר: מדאיג אותי שאני רואה שהגיל הממוצע של רפתנים הוא גבוה מדי. הייתי רוצה לראות יותר ויותר צעירים כבעלי רפתות ושכירים בכלל. אני מקווה לראות את דור ההמשך משתלב בכל ענפי הרפתות, תוך תקווה שהם יביאו את החשיבה הנדרשת מחוץ לקופסה, שתביא לפריצת דרך עולמית גם בתחום מכירת הידע וגם בתחום העלאת הרווחיות בענף. לבסוף, אני מאחל למגדלי הבקר והחלב בישראל שנה פוריה, מלאת חלב איכותי ולעוד הרבה שנים ברוכות ומניבות. ■

משרד החקלאות בתוכנית חדשה לתמיכה ועידוד התארגנויות חקלאים בהיקף תקציבי של 10 מיליון ₪

לדברי שר החקלאות ופיתוח הכפר **יאיר שמיר**: "המהלך צפוי לשמר ולחזק את המשק המשפחתי הקטן על ידי הגדלת יכולת המיקוח והרווחיות העסקית של המשקים"

משרד החקלאות ופיתוח הכפר מגבש בימים אלה תוכנית חדשה לעידוד חקלאים לסייע להתארגנות באמצעות תמיכה בשלבים שונים של התגבשותה והפעלתה. מטרת התוכנית לתמרץ את החקלאי הבודד ולחזק את ההתיישבות. על ידי התאגדות בהתארגנויות החקלאים נהנים מיתרונות לגודל ויכולים לשפר את כוח המיקוח ואת הרווחיות העסקית שלהם. קרי, ליישם מצד אחד יתרונות לגודל ומצד שני לשמר את המשק המשפחתי הקטן הקשור למקום ולהתיישבות, ובכך לקדם את החזון שהציב המשרד.

תקציב התוכנית יעמוד בשנים 2014 – 2015 על 10 מיליון ₪, התקציב גובש במהלך הדיונים לתיקון בחוק ההגבלים העסקיים. התיקון לחוק מונע ממשווקים שאינם מגדלים לתאם מחירים וכמויות. בעקבות התיקון והיחלשות המשקים המשפחתיים בשנים האחרונות, נדרש ביסוס וחיזוק של התארגנויות מגדלים, כדי שיוכלו לנצל את הפטור ולהפיק את המרב בהתאם לתיקון החוק. החוק ייכנס לתוקפו במרץ 2015.
באמצעות התארגנות, החקלאים מגבירים את כוח המיקוח ואת היתרונות לגודל שלהם בנושאים שונים לרבות ממשקי גידול, ניטור, בקרה, הדרכה, רכישת תשומות, מיתוג, אריזה שיווק ועוד. כמו כן פעילות החקלאי דרך ההתארגנות עשויה לתרום לשיפור ההתאמה של כמות ואיכות המוצרים לדרישות השוק, להקטין את הסיכון השיווקי ואת עלויות העסקה ולהעניק לחקלאי הבודד גישה נוחה וקלה יותר למשאבים ולשווקים.

התוכנית שגובשה במשרד החקלאות ופיתוח הכפר כוללת שלושה מסלולי תמיכה: סיוע בשלב "בחינת ההיתכנות" להשתתפות בעלות שירותי ייעוץ לבדיקת היתכנות להתארגנות חקלאים ולהכנת תכנית עסקית. מסלול נוסף הינו **השתתפות בעלות גיבוש המסמכים המשפטיים ליצירת ההתארגנות** לבניית התשתית המשפטית לצורך ייסוד ההתארגנות עד להעמדת תקנון וכלל מסמכי ההקמה הנדרשים לרישומם כאגודה שיתופית על ידי רשם האגודות השיתופיות. מסלול שלישי יתמוך **בעלויות לניהול ההתארגנות וגם לפעולות מיתוג ושיווק של ההתארגנות**, כדוגמת: שירותי הדרכה לחקלאי האגודה, שירותי ייעוץ כלכלי ועסקי לאגודה, השתתפות בפרסום, מחקרי שוק, הקמת אתר אינטרנט ויחסי ציבור. ■

.indd 10 9/9/14 8:24 PM